

KADROCLARA GÖRE DEVLETÇİLİK VE MİLLİYETÇİLİK

20 Ocak 2026

Yıldırım Koç

Cumhuriyet döneminde devletçilik daha ilk başlardan itibaren uygulanıyordu. Bunun bir nedeni, ülkenin bağımsızlığını sağlamanın ve pekiştirmenin tek yolunun devletçilik olmasıydı. Büyük çoğunlukla Ermeni, Rum ve Musevi kökenli sermayedar sınıf, başlangıçtan itibaren emperyalistlerin işbirlikçisiydi ve Kurtuluş Savaşı yıllarında da işgalcileri desteklemişti. Bu sınıfın milli tavrı söz konusu değildi. Müslüman unsurlar arasından bir milli burjuvazi yaratma konusunda İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin çaba ve girişimleri de başarısız kalmıştı. Kurulan şirketlerin çok büyük çoğunluğu Birinci Dünya Savaşı sonrasında yıllarda faaliyetine son vermişti.

Büyük fedakarlıklarla kazanılmış mucizevi bir Kurtuluş Savaşı sonrasında elde edilebilen siyasi bağımsızlığın korunması ve güçlendirilmesi, kapsamlı bir devletçiliği, "devlet sosyalizmi"ni zorunlu kılıyordu.

Ayrıca, Mustafa Kemal Paşa'nın Türkiye'ye özgü bağımsızlıkçı, milliyetçi ve demokratik sosyalizm modelinin hayata geçirilebilmesinde, devletçilik, halkçılık ve planlı ekonomi bir bütün oluşturuyordu. İşçi sınıfının çok zayıf ve yoksul köylülüğün ağalara, şeyhlere ve tefecilere karşı bir mücadelesinin olmadığı koşullarda, Kemalist Devrim'i "yukarıdan aşağıya" gerçekleştirme sürecinde, Mustafa Kemal Paşa'nın elindeki en önemli araç, hayatın ve ekonominin her alanında devletçilikti.

Türkiye'de Atatürk döneminde uygulanan biçimiyle devletçiliği anlamak için, "devlet kapitalizmi" ve "devlet sosyalizmi" kavramlarının farkını vurgulamak gerekir.

Ülkede bir burjuvazi geliştirmek amacıyla devletin ekonomiye müdahalesi, devlet kapitalizmidir. Japonya'da 1868 Meiji Restorasyonu ve Almanya'da 1871 sonrasında yapılan, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin 1909 yılından itibaren "milli ekonomi" adı altında yaptıkları, devlet kapitalizmidir.

Ülkede bir burjuvazinin gelişmesini, sınıf mücadelelerine yol açmasını, siyasi iktidarda etkili olmasını önlemek amacıyla devletin ekonominin ve toplumsal hayatın her alanına müdahalesi, "devlet sosyalizmi"dir. "Devlet sosyalizmi", sosyalizme yöneliştir, aşama aşama sosyalizmin inşasıdır. Mustafa Kemal Paşa'nın Lenin'e 4 Ocak 1922 tarihinde yazdığı mektupta şu ifadeler vardı: "Memleketimizi düşman işgalinden kurtardıktan sonra, niyetimiz, kamu yararı taşıyan büyük işletmeleri olabildiğince devlet eliyle yönetmek ve böylece, bir büyük kapitalistler sınıfının gelecekte memlekete hâkim olmasının önüne geçmektir." (*Atatürk'ün Bütün Eserleri ATABE,C.12, Kaynak Yayınları, İstanbul,2003;211*)

Türkiye'de Atatürk döneminde "devlet sosyalizmi" uygulandı. Ancak 1946 sonrasında Türkiye'nin Soğuk Savaş koşullarında A.B.D.'nin safında yer almasıyla birlikte, Türkiye'de uygulanan devletçiliğin önemli bir boyutu, sermayedar sınıfa ucuz girdi üretmek ve iktidardaki siyasi partinin yandaşlarına iş olanağı sağlamak oldu; "devlet sosyalizmi" "devlet kapitalizmi"ne dönüştürüldü.

Devletçiliğin Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren yabancı şirketlerin millileştirilmesi yoluyla fiilen uygulanmasına ve CHP Programı'na devletçilik ilkesinin 1931 yılında eklenmesine karşın, CHP kadroları, devlet bürokrasisi ve aydınlar bu konuda yeterli bilgiye sahip değildi. Daha sonraki yıllarda "kapitalist olmayan yol" veya "sosyalist yöneliş" biçiminde formüle edilen sosyalizme geçiş stratejisinin temel unsuru, herhangi bir sınıfın hakimiyeti altına girmeyecek bir devletin devletçiliği idi. Böyle bir devletçilik, işçi sınıfının ezilmesini önleyeceği ve demokratik hak ve özgürlükleri tanıyacağı için, ülkede sınıf çatışmalarına gerek de bırakmayacaktı. Nitekim, 1930'lu yıllarda kurulan kamu fabrikalarındaki çalışma ve yaşama koşulları günün koşullarında örnek nitelikteydi.

Şevket Süreyya, sosyalistler arasında yaygın kabul gören "devlet" tanımına da karşı çıktı. "Devlet"i basitçe "hakim sınıfların baskı aracı" olarak gören anlayış yerine, emperyalizme karşı mücadelede dayanılacak en önemli güç olarak algıladı ve savundu. Anti-emperyalist çizgide "devlet sosyalizmi"ni ancak böyle bir devlet uygulayabilecekti. Çağımızda emperyalizme karşı mücadelede ulus devletin önemi açıktır. Şevket Süreyya günümüzden yaklaşık 100 yıl önce "ulus devlet"in, sosyalizme yönelik kapitalist olmayan yol stratejisindeki önemini kavramıştı.

KADRO yazarlarının o tarihlerde devletçilik konusunda kimlere karşı mücadele etmek zorunda kaldıklarının bir örneği bir profesördür.

Darülfünun profesörlerinden birinin devletçiliğe karşı çıkışına Vedat Nedim'in ve Şevket Süreyya'nın verdiği yanıtlar aşağıda sunulmaktadır:

"Bir takım Darülfünun profesörleri ki, devletçiliğin Avrupa kitaplarında yeri olmadığını öne sürerek, inkılâbımızın zaruretlerinden doğan bu prensibi ilmî bir edâ ile itibardan düşürmeye yelteniyorlar. 'Ben, Devletin iktisadi bir devletçilik yapacağına kani değilim. Bunu yirmi seneden beri iddia edenlerdenim.' Umumî bir konferansta sarf olunan bu sözlerin Darülfünun iktisat müderrislerinden birine ait olmasının, herhangi bir inkılâp darülfünununu indinde bir cürüm teşkil edeceğine şüphe yoktur." (Dr.Vedat Nedim, "Devletin Yapıcılık ve İdarecilik Kudretine İnanmak Gerektir," Kadro, sayı 15, Mart 1933;15)

"İbrahim Fazıl Bey isimli bir Darülfünun Müderrisi şunları savunmaktaydı: 'Gençler! Söze sokulan devletçilik fikirlerini dikkatle tetkik ediniz. Üzerlerindeki alâmeti fârikalara bakınız. Keskin gözleriniz bunları kolayca seçecektir. 'Ferdî mesai ve faaliyeti esas tutmak' ve 'milletin umumî ve yüksek menfaatlerinin icabettirdiği işler' damgasını taşıyan devletçiliği can evinize sokunuz. O sizi ve memleketi refaha ve mamuriyete götürecektir. Bütün iktisadi faaliyet sahalarının devlet eline geçmesini iddia eden nazariyeleri uzağa atınız. Bunlar memleketi anarşiye götürecektir olan bir sosyalizmden başka bir şey değildir.' (...)

"Fazıl Beyefendi, (...)

"Ortada olan bütün şartları ve vasıfları kendisine hâs bir Türk devletçiliğidir. Ve bu devletçiliğin prensipleri Türk cemiyetinin içinde yaşadığı tarihi şartların hülâsası ve mahsulüdür. Yani orijinaldir. Taklit, intihal veya nakil değildir." (Şevket Süreyya, "Don Kişotun Yeldeğirmenleriyle Muharebesine Kürsü Politikacılığına ve Cavit Bey İktisatçılığına Dair," Kadro, Mayıs 1933, Sayı 17;10-11,13-14) (Söz konusu yazı: Müderris İbrahim Fazıl Bey, "İnkılâp devletçiliği ve İhtilal devletçiliği". Akşam Gazetesi, 13 Nisan 1933)

Devletçiliği uygulayacak devlet de bir sınıf devleti değil, milletin tümünün devletidir:

"Halbuki Nasyonalist (milliyetçi) devletçilikte Devlet, şu veya bu sınıfın emrinde değildir. Devleti milletin ileri menfaatlerini temsil eden teşkilatçı bir rehber kadro, iktisadi faaliyetleri milletin ileri menfaatleri hesabına tanzim ve idare eden bir teknisyenler kadrosu teşkil eder. Nasyonalist devletçiliğin ana prensibi bir taraftan milli istiklali her nevi harici kuvvetlere karşı masun tutmak, diğer taraftan da dahilde milli iktisadiyatın kül halinde ve bütün milletin menfaatlerine uygun ve bütün fertlere şamil olarak gelirini arttırmaktır. Umumi milli ihtiyaçları karşılayan ve büyük sermayeye muhtaç olan istihsal şubelerini devlet bizzat teşkilatlandırır. Devlet mülkiyetinin yanında şahsi teşebbüsler de çalışır. Ancak bunların faaliyetleri, milli menfaatlerle taaruz etmeyinceye (zıtlaşmayıncaya,YK) kadar devletin müdahalesinden uzak kalır. Milli sermayelerin bilgisizlik, manasız rekabet, plansızlık ve saire ile israfına mâni olunmak için devletin sermaye hareketi üzerine kontrolü teessüs eder. Milli iktisadiyata insiyaki (içgüdüsel,YK) kanunlar değil, devletin suurlu ve planlı mesaisi hakimdir. Bu tip devletçilik, hatta bizim idaremizin taalluku (bağlantısı,YK) olmaksızın, bütün milli kurtuluş hareketlerinin zatında mündemictir (içkindir,YK). Milli kurtuluş hareketleri kendi iktisadi nizamlarının kemalini ve salim inkişaf imkanlarını ancak böyle bir Devletçi nizam içinde tam olarak bulabileceklerdir. Binaenaleyh Türk cemiyetinin inkişaf mekanizmasını layıkile idrak edemeyen ve devletin bazı idari tedbirlerinde dahi bir ihtilalci sosyalizmin alametlerini görerek telaş gösteren anasıra karşı bu noktanın işaretini çok ehemmiyetli bulduk." (İsmail Hüsrev, "Türkiye'de Milli Sermaye Hareketi," Kadro, sayı 10, Ekim 1932;24-25)

Şevket Süreyya'ya göre, devletçilik, sınıf çatışmalarına da gerek bırakmayacaktır. Böylece imtiyazsız ve sınıfsız bir topluma yönelinecektir:

"Sanayi geliştiği her yerde ve sanayi gelişmesine paralel olarak sınıfları ve sınıf kavgalarını doğuran XIX. yüzyıl biçiminde bir sanayileşme sistemine karşı milli kurtuluş hareketleri, kendi sanayileşme sistemlerini ortaya atacaktırlar. Bu sistem, sömürge ve yarı sömürgelerin zaten yoksun oldukları sanayi ve iş kollarını, bütün milletin gücü ile ve halk yararına kurmaktadır. Ana sanayi tesislerini, ana işletme kollarını devlet eliyle kurmak, yaratmaktır. Bu çözüm yolu, bizim gibi, diğer bize benzer memleketlerde de, sanayi gelişmesinden doğan aşırı sınıf farklarını ve sınıf kavgalarını ta baştan önleyecektir. Hulâsa XIX. yüzyıl kapitalizminin doğurduğu sermayedar-proletarya tezdâ, daha baştan filizlenemeyecektir." (Şevket Süreyya Aydemir, İnkılâp ve Kadro, 2. Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara,1968;54)

"Zaten eski feodal kalıntıları bir tarafa itersek, Batı anlamında sınıflar doğurmamış olan yarı feodal, sanayiden yoksun sömürge ve yarı sömürgelerde bugün, Batıdaki anlamda sınıf kavgaları da yoktur. Bu

sebeple bu ülkelerde sanayiîni, ulaştırmanın, büyük kredi cihazlarının devlet kontrolü altında, millet gücü ile ve planlı bir şekilde geliştirilmesi, yarın dünyaya imtiyazsız, sınıfsız bir millet yapısının misallerini verecektir.” (Aydemir,1968;55)

Uygulanacak devletçilik, planlı olacaktır:

“Milli kurtuluş hareketinin devlet nizamı: Devletçilik” (Aydemir,1968;200)

“Bu oluşun nizamı, elbette ki başıboş bir gelişme değil, Planlı bir devlet düzeni, bir devletçiliktir. Öyle bir devletçilik ki, hem bu tekniksiz ülkede yüksek tekniği benimseyecek, yaratacak, yerleştirecektir. Hem de bu gelişme sırasında, Batı demokrasisinin zaten mustarip olduğu birtakım çelişmeleri bu toplumun yapısına nakletmeyecektir. Kısacası, toplumun yapısının, bizzat toplum yararına gelişmesi işi, bu toplumda devletin esas görevi olacaktır.” (Aydemir,1968;201)

Kadro yazarları, önerdikleri devletçilik anlayışının CHP'nin programına 1931 yılında eklenen ilkeyle çelişmediğini açıklama çabası içindeydiler. CHP programında devletçilikle ilgili maddeyi ele alarak, bunun kapsamını aşağıdaki biçimde değerlendirdiler:

“O maddeyi bir kere de beraber okuyalım: ‘Ferdî mesai ve faaliyeti esas tutmakla beraber, mümkün olduğu kadar az zaman içinde milleti refaha ve memleketi mamuriyete erdirmek için milletin umumi ve yüksek menfaatlerinin icab ettirdiği -bilhassa iktisadi sahada- devleti fiilen alakadar etmek.’ İşte biz, bütün neşriyatımızda bu maddeye tamamen sadık kaldık. (...)”

“Hangi sistemde, ferdî mesai ve faaliyet millet iktisadiyatının esası değildir ki, Türk devletçiliğinde olmasın? Hariçten nazariye ithal eder gibi, millet ithal edecek değiliz ki, millet efradının mesai ve faaliyetinden başka bir esas düşünülebilir. Hiç şüphesiz ki, ferdî mesai ve faaliyet Türk Devletçiliğinde de esastır. Fakat buradaki ferdî mesai ve faaliyeti, liberal manada şahsî teşebbüs, hususî menfaat ve serbest rekabet diye tefsire kalkışınca, o vakit maddenin alt kısmı tamamen manasızlaşır.

“Halk Fırkasının programı, Devletçiliği müstakil bir ana umde olarak kabul etmiştir. Bu itibarla Devletçilik, arızî bir prensip değildir. Halk Fırkası, ne derece Cumhuriyetçi, ne derece laik, ne derece halkçı, ne derece milliyetçi, ne derece inkılâpçı ise o derecede de Devletçi olmak mecburiyetindedir. (...)”

“Bu cümlede, Türk Devletçiliğinin hiç bir sınıf menfaati gözetmeden, milleti yekpare bir varlık olarak telakki ettiği avaz avaz haykırırken hâlâ, yeni Türk Devletini hususî teşebbüs erbabının menfaatlerini diğer zümrelerin aleyhine olarak koruyan bir Avrupalı burjuva devleti derekesine indirmek, inkılâbımızın asliyetine ve istiklâline karşı bir laubalilik teşkil etmez mi? (...)”

“Okuyucularımız !

“Açık bir irtica hareketi karşısında bulunduğumuzun her halde farkındasınızdır.

“Saflar, artık keskin çizgilerle ayrılmalı:

“İnkılâbımızın prensiplerine sadık hakiki Türk Devletçileri bir yana, ihtibasa uğramış (tutulmuş,YK) liberaller öbür yana! (Vedat Nedim, “Türk Devletçiliği İhtibas Devletçiliği Değildir,” Kadro, sayı 17, Mayıs 1933;20,21)

Kadrocuların savunduğu devletçilik anlayışı, CHP yönetimindeki etkili bazı kişiler tarafından Bolşeviklikle suçlanıyordu. Kadrocular savundukları anlayışın Bolşeviklik'ten ve faşistlikten farklı olduğunu anlatmaya çalıştılar:

“Milli kurtuluş hareketinin devletçiliği, inkılâpçı sosyalizm gibi proletarya namına şahsî mülkiyeti tasfiye ederek sosyalist bir cemiyet kurmak davasında değildir. Devletçilik tezimizi beğenmeyen resmi ulemanın Kadro'yu Bolşeviklikle itham etmesi bir cehalet yahut bir kasttan başka bir şey değildir. Milli kurtuluş hareketinde sınıf ferdiyetçiliği değil, milli bütünlük gayedir. Milli bütünlüğün milli kurtuluş devletçiliğinin, şu veya bu dar zümrevî menfaatler namına istismarı da hareketin dışında kalır. Faşizm, faşist fırkasının şahsında bir burjuva sınıfı diktatörlüğünden ibarettir. Bu sistemde millet değil, bir zümre hakimdir. Halbuki, milli kurtuluş nizamında teşkilatı esasıye kanununda ifade edildiği gibi ‘hâkimiyet bila kaydüşart milletindir’. Kadro, cihana yeni bir nizam getirecek olan milli kurtuluş hareketinin, Gazi'nin yarattığı cihanşümul inkılâbın ideolojik esasları üzerinde araştırmalar yapıyor. Vardığı netice, bütünden hareket eden bir sosyal devletçiliğin milli kurtuluş hareketinin zatında mündemiç bulunduğuudur.” (İsmail Hüsrev, “Milli Kurtuluş Devletçiliği – II,” Kadro, sayı 19, Temmuz 1933;31)

Şevket Süreyya, Kemalist İnkılâbın milliyetçiliğini de şöyle açıklıyordu:

"İnkılâbımız, kendini doğuran hususi bir tarih seyrinin mahsulüdür. O tarih içinde bizzarure (ister istemez,YK) tekevün eden (meydana gelen,YK) nev'i şahsına mahsus bir hadisedir. Bütün prensipleri kendisine hastr. Zahiren temas halinde görüldüğü diğer inkılâp hadiselerile CEVHER itibarile ayrı, hatta taaruz halindedir (zıtlaşmaktadır,YK). O başlamış, fakat henüz bitmemiştir. Kendi inkişaf zeminini tesviye etmiş, fakat verebileceğinin azami haddini henüz vermemiştir. O ne demokrasinin, ne sosyalizmin, ne faşizmin, ne de diğer her hangi bir yabancı cemiyet nizamının eşi, devamı, yahut kopyası değildir. O en iyi tezahürlerini bizim dar hudutlarımız dahilinde veren, fakat hakikatte, on dokuzuncu asrın cihan içinde kendisine hazırladığı yahut yamadığı iktisadi taliinden şikayeti olan her millet ve memleketin bünyesinde cereyan edip duran bir muazzam istihalenin bir parçasıdır. Fakat en öncü, en tam bir parçasıdır.

"Bu itibarla inkılâbımız bir devam, bir taklit, bir derleme değil, bir ayrı hadise, bir örnek ve bir başlangıçtır! Bu güzel eserimizi beyhude yere (Bitmiştir!) (Tamamlanmıştır!) (Olacağı ancak bu kadardır!) gibi seri hükümlerle yarım bırakmaya çalışmayalım! Cihan içinde istikbale şamil bir hareketin öncüsü ve en iyi misalini vericisi olmak taliimizi beyhude yere inkar etmeyelim! Bırakalım, Türk milletinin bir parçası, bu dar hudutları dahilinde ve şimdiye kadar terk olunmuş bu toprak parçası üstünde dahi, tarihin havale ettiği bir YENİ DEVİR AÇMA işini hakkile ve kemalile başarın! (...)

"Hülâsa bu sayılan ve bir inkılâba sahne oldukları görülen memleketlerde fırkalar sınıf mücadelesinin hem bir mahsulü, hem bir kuvvetidir. Halbuki bizde Kadro, henüz tanzimi gayri kabil bir yüksek teknik mevcut olmadığı için bunun üstünde sınıf mücadelesine girişmemiş olan milletin ileride de böyle bir cidal içine düşmemesi için müdafaa edilen bir MİLLİ REHBERLİK FORMU'dur. Bir gün milletin, orta asırlardaki toprak köleliğinin asri fakat vahşi bir tecellisinden başka bir şey olmayan ve 'hür vatanı'ya, ya bir kap çorba, ya bir çürük elmaya mukabil hidematı şakkaya (zahmetli kaba işlere,YK) bağlayan, yahut bir takım sefihlerin sofrasında bedava hizmetçiliğe mahkum kılan bir faşist esaretine düşmemesi için bir tedbirdir. İşte bunun içindir ki Türk nasyonalizminin devletçiliği bir sınıf devletçiliği değildir ve olmayacaktır. Türk nasyonalizminin devletçiliği, bir sınıf nam ve hesabına diğer sınıfların istismarının ve bir milletin nam ve hesabına diğer milletleri istismarın (emperyalizm); yani muarızlarımızın şu veya bu şekilde bağlandıkları Avrupa'nın dünkü ve bugünkü nizamının bir fikri ve tarihi reaksiyonudur. Bunun ne faşist devletçilik, ne komünist devletçilik ile, ne nazariye, ne form, ne de substans itibarile hiç bir alakası yoktur." (Şevket Süreyya, "Beynelmîl Fikir Hareketleri Arasında Türk Nasyonalizmi-II, Türk Nasyonalizmi," Kadro, sayı 20, Ağustos 1933;5,9)

"Halbuki milli kurtuluş ideolojisinde millet, cemiyetin asli bünyesidir. Bizim milliyetçiliğimizde millet bünyesi siyaseten masun (yani müstakil) ve iktisaden, yüksek tekniğin millet hesabına kurulması sayesinde her türlü tezatlardan tesfiye edilmiş mütecanis bir varlık olarak telakki olunmaktadır. Bu varlıkta devlet, bir taraftan hariçte başka milletlerin, diğer taraftan dahilde bir takım halk kütlelerinin yağma ve istismarına alet olan bir cihaz değildir. Milli inkılâbımızın prensipleri arasında yer alan halkçılık, milliyetçilik ve devletçilik bu keyfiyetin konkretize edilmiş umdeleridir. Bu itibarla milli kurtuluş hareketimizde millet mefhumu, beşer idrakinin ona verebileceği en olgun kemal manzarasını almıştır. Müstakil millet, mütecanis millet, ileri millet ve tezatsız millet işte birtakım vasıflar ki kül halinde alındığı zaman bu vasıflar milli kurtuluş hareketimizi hem ihtilalci sosyalizmin milletsizlik bünyesinden, hem faşizmin içe doğru tezatlı ve dışa doğru müstebit millet mevzuundan keyfiyet itibarile ve tamamile ayırt etmektedir....)

"Bu itibarla faşizmde maskesiz ve müteaddi (saldırgan,YK) bir emperyalizm bütün haşin ve istismarcı vasfile prensipleştirildiği ve ihtilalci sosyalizmde müstemleke ve yarı müstemlekelerin sanayileştirilmeleri davası tamamile ihmal olunduğu bir sırada milli kurtuluş hareketinin bu açık ve kat'i anti emperyalist mahiyeti o hareketi faşizm ve sosyalizmden ayıran bariz vasıflardan biridir. (...)

"Hülâsa, milli kurtuluş hareketleri gerek tarihi menşeleri, gerek ana prensipleri, gerek inkişaf istikametleri itibarile asrımızın beynelmîl fikir ve cemiyet hareketlerinden, faşizm ve ihtilalci sosyalizmden tamamile ayrı bir keyfiyet arz etmektedir. Harice karşı kayıtsız ve şartsız istiklal, siyaseten ve iktisaden cüzü tam olmak davası, dahile karşı ileri teknikli, teşkilatlı, şen, mütecanis ve yüksek kültürlü bir millet olmak davası milli kurtuluş hareketlerinin bilhassa Türk nasyonalizminde kemalini bulan objektif prensiplerdir." (Şevket Süreyya, "Beynelmîl Fikir Hareketleri Arasında Türk Nasyonalizmi-III, Türk Nasyonalizmi," Kadro, s.21, Ağustos 1933;9-10,11,13)

Vedat Nedim de, Kemalist İnkılâbı ve Türkiye'de uygulanan devletçiliği diğer ülkelerdeki uygulamalardan ayıran özellikleri şöyle sıralıyordu:

"Hiç bir inkılâp, millî iktisatta istiklal ülküsünü bayrağına yazmamıştır.

"İşte, burjuva sınıfının istiklalini gaye bilen Fransız ihtilali..

"İşte, proletarya sınıfının istiklalini ilan eden bolşevik ihtilali..

"İşte kapitalizmin planlaştırılmasını deneyen faşist ihtilali..

"Bu ihtilallerin hepsi, hep millet içinde bir sınıfın nam ve menfaatini korumuşlardır.

"Tarihte bütün bir milletin nam ve menfaatine koruyan ilk ihtilal, Türk milli kurtuluş inkılâbıdır.

"Onun için 'Devletçilik' de yalnız bizim inkılâbımıza has bir prensiptir.

"İşte Devletçilik için diğer memleketlerde örnek arayanlar, diğer dillerde yazılmış eserler araştırırlar, istediklerini tabiatile bulamayınca, Türk Devletçiliğinin orijinal bir siyaset prensibi olabileceğine inanmıyorlar.

"Halbuki bizim bulunduğumuz tarihi şartlar altında istiklal mücadelesini yapmış olan ilk millet biziz. Mesela Çin bizden önce milli kurtuluş hareketinde muvaffak olsaydı, muhakkak ki, o da kendi hususiyetlerine göre Devletçi bir siyaset takibine mecbur kalacaktı. Çünkü bizim gibi geri kalmış milletlerin aradaki farkı en kısa bir zamanda kazanabilmeleri için, Devlet ve Millet kuvvetlerinin sentezini yapan böyle bir siyasete ihtiyaç vardır.

"İşte Devletçilik, milleti sınıflara bölmeden, bir zümrenin diğer zümre hesabına istismarına meydan vermeden, bütün milli kuvvetlerin bir plan dairesinde iktisadi istiklale doğru en kısa ve en kolay bir yoldan sevk ve idaresi demektir ki, bu ancak bize benzeyen milletler için bir siyaset prensibi olabilir (...)

"Cumhuriyetin ikinci on yılı Devletçilik prensibinin hakimiyeti altında geçecektir. Bu prensip etrafında hakiki inkılâpçılarla, sözde inkılâpçıların safraları ayrılacak ve o vakit heyecanlı bir iktisat seferberliğinin bayrağı altında bütün millet yeni, yeni Dumlupınarların zaferini, tadacaktır." (Vedat Nedim, "İktisatta İstiklâl," Kadro, sayı 22, Ekim 1933;16-17)

Şevket Süreyya, devletçiliğin yalnızca ekonomide değil, hayatın tüm alanlarında uygulanması gerektiğini şöyle anlatıyordu:

"Milli rejimimizin devletçilik vasfında tereddüt eden veya onu haddi zatında kabul eder gibi gördükleri halde kavlen (sözle,YK) ve fiilen çeşitli yollarla zedelemek isteyenlerin ilk hataları, bu prensibi; milliyetçilik gibi, cumhuriyetçilik gibi, halkçılık ve layiklik gibi milli inkılâbımızın maddi bünyesinden gelen, yani hatta istesek bile Türk rejiminin bünyesinden ayrılması kabil olmayan bir esas unsur olarak almamalarından gelir. Böyle düşünenler zannederler ki, Türk inkılâbında devletçilik, umumiyetle devrimizin, bilhassa harp sonrası nizamının alemşümül (evrensel,YK) bir mevzuu olan sosyalizm fikirlerinin, bazı serbest düşünenler tarafından milli bünyemizin naklolunmuş bir taslağından başka bir şey değildir. Yani zannederler ki, sosyalizm fikirleri, yahut faşist memleketlerde meydan alan devlet müdahalesi usulleri, inkılâbımızın fikir veya program cephesinde mevki almış olanların dimağında ileri bir temayül olarak cazip tesirler bırakmıştır. Ve Türk milli rejimine devletçilik bu suretle, ancak cazip bir ruhi temayül olarak girmiştir. Binaenaleyh bu gibiler için devletçilik, bizim milli prensiplerimiz arasında milletimizin istikbali için maddi ve objektif bir temeli olmayan, yani ancak bir kısım idealistlerin ruhi incizaplarını (cezbedilmelerini,YK) ifade eden, kısaca, her vesile ile münakaşa ve tenkit edilebilir geçici bir vasıftır. Hem de esasen onun mevzuu, devletin bazı iktisadi işlere muvakkaten el atmasından ibaret sayılan dar ve kısa bir müdahalecilikten ibarettir. (...)

"Bu itibarla iktisadi hayat, devletçilik nizamının şümül ve ihatasına (anlayışına,YK) dahil olan milli faaliyet sahalarından yalnız biridir, fakat devletçilik hudut ve şümülü yalnız milli iktisat faaliyetlerinden ibaret değildir. İktisatta devletçilik, halk terbiyesinde ve kültür işlerinde devletçilik, sıhhiye ve içtimai muavenet işlerinde, içtimai sigortada, ücret ve maaş tarifesinde, müstahsil veya müstehlik lehine fiat politikasında, yahut mesela belediye siyasetinde devletçilik ... Hulusa bütün prensiplerini teşkilatlı ve devletçe tanzim fikrinden alan millet birliği = iş birliği ... İşte devletçilik budur! (...)

"Halbuki Türk (İnkılâbı,YK) kısaca, millet nizamının yeni devrin en yeni esaslarına göre kül halinde kuruluşu demektir. Bu kuruluş ise bu davayı kül halinde idrak ve idare eden bir kuvvetin, yani devletin, ruh veya kültür işlerinden, idare veya iktisat hayatının en uzak tecellilerine kadar her sahasına şuurlu ve teşkilatlı müdahalesini ister. Yoksa mesela münhasıran iktisatça devletçi bir nizam içinde, yine mesela liberal şartlar içinde işleyecek bir kültür veya idare mekanizması, devlet her biri başka sürat ve kanuniyetlerle işleyen devlet çarklarının birbirine çarpmasından ve birbirini yıpratmasından başka bir şey değildir." (Şevket Süreyya, "Programlı Devletçilik," Kadro, sayı 34, Ekim 1934;5-6,10,11)

"İhracatta devlet ofisleri tağşiş ve istandart meselelerini halleder:

"İhracat ofislerinin harici pazarla münasebattar olan en mühim teşekküller haline gelişi tağşişe mani olma ve istandardizasyon işlerinin de hallini temin eder. Çünkü bu suretle manipülasyon işleri devlet kontrolü altına geçmiş ve binaenaleyh tip ve tasnifte devlet ölçülerinin ve formüllerinin tatbiki imkân dahiline girmiş olur." (Şevket Süreyya, "Sosyal Milliyetçiliğin Zaferi," Kadro, sayı 35-36, Aralık 1934-Ocak 1935;20)

"Zaten eski feodal kalıntıları bir tarafa itersek, Batı anlamında sınıflar doğurmamış olan yarı feodal, sanayiden yoksun sömürge ve yarı sömürgelerde bugün, Batıdaki anlamda sınıf kavgaları da yoktur. Bu sebeple bu ülkelerde sanayi, ulaştırmanın, büyük kredi cihazlarının devlet kontrolü altında, millet gücü ile ve planlı bir şekilde geliştirilmesi, yarın dünyaya imtiyazsız, sınıfsız bir millet yapısının misallerini verecektir." (Aydemir,1969;55)

Halk topluluklarının bir millet oluşturmasında önemli unsurlardan biri, iç pazarın bütünleştirilmesidir. Diğer bir deyişle, belirli bir siyasi bütünlük içinde işgücünün, sermayenin ve malların serbest dolaşımıdır. İç pazarın bütünleştirilmesi olmadan, farklı bölgelerde yaşayan insanların kültürel birliğinin sağlanması ve bir millet oluşturması da mümkün değildir.

şevket Süreyya, 1932 yılında yazdığı bir yazıda, bu konunun önemini şöyle ifade ediyordu:

“Türk inkılâbı, Türk teşkilatçısından bir ‘iş planı’ bekliyor. Bu iş planının ilk adımda hedefi; Türkiye’de ‘İçpazar’ın yaratılması ve tanzim edilmesidir...

“İçpazar deyince biz, her şeyden evvel, Türkiye’de Türk emtiası arz ve talebinin ve bu suretle de Türkiye’de Türk emtiasının mübadelesi ve paraya tahvili imkanının bütün memleket miqyasında bir genişlik almasını, yani milli iktisat işlerinin ‘Memleket - şumulleşmesi’ni anlıyoruz. Bütün hudutlarımızı saran ve memleketin her bucağını birbirine bağlayan, ‘vatan – şumul’ bir iktisat birliği, şimdi milli bir iş planının, hem tezi, hem mevzuudur.” (şevket Süreyya, “İçpazar ve İktisatta ‘Bütün’lük”, Kadro, sayı 10, Ekim 1932;5)

Kadro, toprak reformunu da savunmaktaydı. Önerilen, Sovyetler Birliği’nde 1928 yılında yaygın biçimde uygulanan kollektifikasyonun tam tersiydi. Nüfusun yaklaşık dörtte üçünün kırsal bölgelerde yaşadığı Türkiye’de, küçük toprak mülkiyetinin teşvik edilmesi ve kooperatifler aracılığıyla bu kesimin üretkenlik ve verimliliğinin artırılması, hayat seviyesinin yükseltilmesi öngörülüyordu. 1920’li yılların ikinci yarısından itibaren tekke ve zaviyelerin ve camilerin arazilerine el konulması sayesinde bazı bölgelerde yoksul köylülere toprak dağıtılmış olması da bu doğrultuda bir girişimdi.

Kadro’da bu konuda yayımlanan yazılardan bazı örnekler aşağıda sunulmaktadır:

“Köylüyü topraklandırmak, ortaklığı ve şarktaki derebeyliği sınıf olarak tasfiye etmek inkılâpçı bir toprak reformudur. Yalnız suitefehhüme (yanlış anlaşılmaya,YK) meydan vermemek için bu reform üzerinde bir parça durmak lazımdır. Toprak münasebetlerini tasfiye ya sosyalistçe yahut halkça olur. İnkılâpçı sosyalizmde toprak islahatı, toprak üzerinde ferdi mülkiyeti kaldırarak bunun yerine kollektivist mülkiyeti kurmaktır. Bugün Rusya’da olduğu gibi. Misal: Kolhozlar .. Halkçı reform, her ferdi toprak mülkiyetine sahip kılmaktır. Milli inkılâbın her ferdi topraklandırması, içtikamî (?içtimaî,YK) taktik bakımından geniş köylü kütlelerini milli inkılâba daha sıkı bağlayacağı gibi, milli müdafaaada zaruri gördüğümüz memleket alakasını da takviye edecektir. Hatta geniş sosyalist tecrübeleri yapan Sovyetler bu milli müdafaa endişesi dolayısıyla, garp hudutları boyunca takip edilen iskân siyasetinde sosyalist bir toprak siyaseti yerine köylüyü toprağına sahip kılacak halkçı bir politika takip etmişlerdir.

“Milli kurtuluş inkılâbı yapan memleketlerin toprak politikası rejimlerinin karakteri itibarile sosyalist değil, halkçıdır. Bu itibarla, bizim inkılâbımızın toprak reformunda da köylüyü topraklandırmak gayesi esas prensibi teşkil eder.” (İsmail Hüsrev, “Türk Köylüsü Bir Toprak Reformu Bekliyor,” Kadro, sayı 21, Eylül 1933;24)

“Zaten ancak bu suretledir ki, yani Fransız inkılâbının ruhu olan liberal demokratik inkişafın yerine bizde, Türkiye’nin tarihi zaruretlerine göre sosyal bir milletçilik, yani nizamlı ve sınıfsız bir milletçilik fikrinin ve unsurlarının doğmasıdır ki, inkılâbımız orijinalitesini bulmuş, asliyetini kazanmıştır.

“Sosyal Milliyetçiliğin müstakbel inkişaf imkanlarına ve sahalarına kısaca temas etmek isterken bittabi akla ilk gelen şey büyük miqyasta devletçi bir tanzim ve müdahaleye henüz mevzu olmamış olan toprak işleri, hayvan yetiştirmeciliği ve ormancılıktır.

“Daha evvelki bahiste verdiğimiz zirai mahsulat fiyatlar tablosu toprak işlerinde acil ve sistemli devlet müdahalesinin mevzuunu kendi kendine tebarüz ettirir: Zirai mahsulatı fiyatlandırmak ve köylünün alım kabiliyetini arttırmak.” (şevket Süreyya, “Sosyal Milliyetçiliğin Zaferi,” Kadro, sayı 35-36, Aralık 1934-Ocak 1935;11,19)

“Ziraatta ve toprak işlerinde, devletin sosyal bir nizama ve ahenge vücut vermek için yapacağı müsbet fütuhatı (zaferi,YK) fiyat makası, geniş bir maliye planı, iş kuvvetlerinin devletçi bir zihniyetle hesaba alınması demek olan geniş bir teknik tedrisat planı ve nihayet, geniş bir madenler istismarı planı, inşa malzemesi kârlarının devlet elinde birikmesi vesaire gibi sahalarda ayrı ayrı mütalaa ve tetkike çalışmak bize çok verimli ve çok ümit verici ulusal ve sosyal bir siyasetin yollarını açabilir.” (şevket Süreyya, “Sosyal Milliyetçiliğin Zaferi,” Kadro, sayı 35-36, Aralık 1934-Ocak 1935;21)

şevket Süreyya ve diğer Kadrocuların, devlet, devletçilik ve milliyetçilik konularındaki görüşleri, günümüzde mutlaka ele alınıp günün koşullarında yeniden değerlendirilmesi gereken önemli katkılardır.